

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У ТЕХНОЛОГІЧНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто сутність трансферу технологій, проаналізовано стан, особливості, проблеми та перспективи розвитку трансферу технологій у розрізі господарських підприємств України.

Аннотация. Рассмотрена сущность трансфера технологий, проанализированы состояние, особенности, проблемы и перспективы развития трансфера технологий в разрезе хозяйствующих предприятий Украины.

Annotation. Essence of transfer of technologies are considered, features, problems and prospects of development of transfer of technologies at economic enterprises of Ukraine have been analyzed.

Ключові слова: технологія, трансфер технологій, суб'єкти трансферу технологій, інноваційний потенціал, державне регулювання у сфері трансферу технологій.

В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції серед товаровиробників багато уваги приділяється боротьбі за конкурентні переваги, які повинні допомогти виробнику зміцнити свої позиції на внутрішньому ринку та диверсифікувати власну продукцію на міжнародні ринки збуту. Серед умов підвищення конкурентоспроможності продукції сьогодні існує певне зацікавлення таким фактором виробництва, як технологія. Перед керівництвом підприємства постає проблема вибору технології, що має певний попит, та інструментів її досягнення та раціонального використання. Найбільш оптимальним шляхом вирішення існуючої проблеми в умовах граничного інформаційного та фінансового забезпечення технології виступає саме трансфер технологій. У цьому випадку як на рівні виробничого підприємства, так і на рівні держави, використання трансферу технологій як комерційного договірної процесу кількох сторін з передачі у певній формі на певних умовах фактора виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності є вкрай вирішальним.

В Україні питання трансферу технологій регулюється такими законодавчими актами, як: закони України "Про інноваційну діяльність", "Про авторське право і суміжні права", "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", а також Закон України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій".

Вирішення проблеми розвитку трансферу технологій як моделі отримання підприємством певних конкурентних переваг в Україні та за кордоном займаються такі науковці, як: Герасимчук В. Г., Капіца Ю. М., Нагачевська Т. В., Дідківський М. І., Савчук В. С., Дахно І. І., Рум'янець А. П., Ковальов Г. Д., Шевченко В. Ю., Й. Шумпетер, П. Друкер, Р. Соллоу, Д. Гібсон та багато інших.

З огляду на те, що переважна кількість українських підприємств зорієнтована на використання зарубіжного науково-технічного потенціалу та його досягнень, а також на освоєння виробництва високотехнологічної продукції шляхом використання власної дешевої робочої сили та власного науково-технічного потенціалу, питання розвитку трансферу технологій стає досить гострим. На думку автора, слід розглянути існуючу ситуацію систематизовано, проаналізувавши певні слабкі ланки технологічного розвитку підприємств в Україні.

Почати аналіз розвитку трансферу технологій треба з ознайомлення з основною термінологією. Отже, "технологія – результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг;

трансфер технологій – передача технології, що оформляється шляхом укладення двостороннього або багатостороннього договору між фізичними та/або юридичними особами, яким встановлюються, змінюються або припиняються майнові права і обов'язки щодо технології та/або її складових" [1, ст. 1];

"суб'єкти трансферу технологій – центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, Національна академія наук України і галузеві академії наук, установи науки, науково-виробничі об'єднання, фізичні особи, які беруть участь у створенні, трансфері та впровадженні технологій та інші особи або підприємства, які створюють або використовують технології" [1, ст. 3].

"Трансфер технологій дозволяє покращувати як позиції, так і структуру присутності країн на міжнародному ринку, здійснюючи тим самим зовсім не адміністративний вплив на структуру виробництва товарів і послуг національного приватного сектору економіки, а ринковий підхід на передачу передових наукових розробок у виробництво" [2, с. 47]. Тому Україні, що зберегла значний науково-технічний потенціал, у найкоротші терміни необхідно освоїти механізми комерціалізації результатів наукових досліджень і науково-технічних розробок і включити інтелектуальний продукт у ринковий оборот з тим, щоб стати гідним учасником міжнародної економіки знань.

Сьогодні спостерігається тенденція щодо подальшого відставання України у технологічному розвитку від розвинутих країн світу. "Згідно з рейтингом Всесвітнього економічного форуму, Україна серед 134 країн зайняла у 2010 році у сфері розвитку вищої освіти 45 місце, у сфері формування факторів інноваційного розвитку – 52 місце, за

огляду на ситуацію варто зазначити, що українські підприємства неефективно використовують власний інноваційний потенціал, що поступово перетворює їх на підприємства, які експортують сировинні ресурси з незначною часткою доданої вартості, та викликає можливість виникнення загрози для економічної та національної безпеки.

Сьогодні основна частина отриманих в Україні наукових результатів не патентується, а залишаючись без попиту в Україні, публікується у відкритих виданнях, передається за кордон безпосередньо науковими установами або недержавними структурами. Такого роду діяльність приводить до витоку за кордон пріоритетної науково-технічної інформації і завдає значного збитку економіці держави. Тому прийнятий законопроект "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" покликаний визначити правові та економічні принципи у сфері передачі технологій і стимулювати таку передачу технологій для економічного розвитку держави.

Як складова інноваційного потенціалу трансфер технологій, окрім технологічних процесів постачання і збуту готової продукції, відбувається у технологічному процесі виробництва. "Трансфер у виробничій сфері, як правило, супроводжується передачею або отриманням прав на виробництво деталей, вузлів або складання готової продукції відокремленим підрозділам" [4, с. 22].

На жаль, українські підприємства не мають за собою обґрунтованої нормативно-правової бази та фінансового забезпечення для того, щоб трансфер технологій став одним із джерел підвищення інноваційного потенціалу підприємства та надав господарюючим суб'єктам низку стратегічних можливостей, а саме: розвиток внутрішнього ринку, розвиток висхідних галузей та входження в транснаціональну інфраструктуру. На сьогоднішній день для оптимізації технологічного розвитку українських підприємств стан трансферу технологій потребує негайного втручання держави, тобто створення та вдосконалення нормативно-правової бази, що регулюватиме дане питання. Задля цього нещодавно було створено регіональну структуру центрів трансферу технологій, на основі якої необхідно в найближчий час сформулювати національну інфраструктуру, використовуючи вже існуючі підприємства як вузлові.

"В Україні через слабку взаємодію науки і бізнесу трансфер технологій не знайшов свого розвитку" [5, с. 87]. Через недостатнє розповсюдження прогресивних технологій країна втрачає можливість використання стратегії нарощування інноваційного потенціалу на пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, що загрожує закріпленням екстенсивної моделі розвитку економіки.

Низький успіх у реалізації проектів по трансферу технологій на підприємствах головним чином зумовлений трьома групами чинників: по-перше, недостатній розвиток інноваційних процесів, що гальмує їх участь у обміні технологіями на міжнародному рівні; по-друге, непослідовність у проведенні та низька ефективність державної науково-технічної та інноваційної політики; по-третє, недосконалість вітчизняного законодавства щодо визначення та захисту прав інтелектуальної власності учасників інноваційного процесу. Автор також виділяє те, що на підприємствах існує певна недостатність джерел фінансування, досвіду щодо розробки і реалізації інноваційних стратегій, міжнародного співробітництва та безліч інших істотних чинників.

Відтак зміни потребує сама концепція трансферу технологій, покладена в основу Закону України "Про державне регулювання у сфері трансферу технологій". "Постає нагальна необхідність зміни поняття технологічного трансферу від суто договірної до розуміння його як багатогранного процесу інноваційного розвитку" [2, с. 44]. Без вжиття цих заходів гарантування подальшої охорони і захисту прав учасників відносин з інноваційного обміну видається складним завданням.

Таким чином, трансфер технологій є визначальною складовою інноваційного потенціалу підприємства, а також його здатністю залучати ресурси для інноваційного розвитку, здійснювати передачу ресурсів та інноваційної продукції легкої промисловості. А тому підвищувати інноваційний потенціал підприємства та розвивати інноваційну діяльність потрібно лише на засадах побудови ефективної системи передачі технологій. Для виходу на інший рівень розвитку національного трансферу технологій необхідно формувати сприятливі умови для інноваційної діяльності бізнесу, заохочувати світових лідерів у галузі високих технологій до приходу в Україну, створювати інструменти трансферу технологій, забезпечити наявність професійного менеджменту.

Наук. керівн. Ястремська О. М.

Література: 1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14 вересня 2006 р. № 134 – V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 45. – С. 434. 2. Федулова Л. І. Стан та проблеми України в контексті розвитку ринків високотехнологічних товарів та послуг / Федулова Л. І. // Наука та інновації. – 2009. – Т. 5. – № 3. – С. 40–48. 3. Звіт по світових інноваціях журналу The Economist, October 11, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economist.com>. 4. Ельников В. В. Трансфер технологій и региональные задачи экономики / В. В. Ельников // Восточный Базар. – 2004. – № 69. – С. 21–22. 5. Капіца Ю. М. Експорт-імпорт технологій: правове регулювання / Капіца Ю. М. – К. : Інтергід, 2001. – 104 с.